

Време, 05.02.2009.

Из књиге "У канцама хуманиста"

Рат је био кратак, без много великих догађаја. Али ужасан по начину на који је разоткрио реалност цивилизације и духовну празнину западног човјека. У њему су се толиком брзином наређале велике теме и поставила велика питања, да он измиче разумијевању. Као неки мали резиме вијека, подсјећање у главним цртама на то ко смо и какви смо и наговјештај онога што смо спремни да урадимо. Од тог муњевитог крокија који је једним потезом извукла мајсторова рука хвата вас гора језа него од бескрајних документарца о концентрационим логорима.

Ево, отприлике, како је мени изгледало то нарастање истине, од првог мрешкања таласића и узнемиреног подрхтавања природе, од страшне рике и помаљања цијелог чудовишта изнад воде.

У почетку није био ни план о бомбардовању, него само пријетња. Она се зачела у главама неких америчких стратега који су живот провели у школама учећи како се управља свијетом.

Мадлен Албригхт је слаб дипломата. То је профил политичара који може да буде врло опасан у околностима у којима вјерује да има велику моћ. Она је доктринар и екстремиста. У понашању веома подсјећа на Слободана Милошевића.

Као он у вријеме разбијања Југославије, кад је био сигуран да представља највећи народ и војну силу, и она тежи да сведе реалност на просте односе јачег и слабијег. И она извлачи брзе закључке из тог односа и хоће одмах да сломи противника ако овоме ти односи нијесу јасни. Објављује једноставне истине о америчкој супериорности иза којих слиједе ултиматуми. И код ње, као код њега, овај прилаз политици и реалности физички је уобличио личност: бахати покрети, презриво лице, изазован поглед, тврд говор. Иза сваког геста и сваке реченице као да се чује аргумент: ако ти се не свиђа, хоћеш ли да се бијеш? Америка је најбоља. Америка је најјача. Ми ово можемо да поновимо највише пута у највећим медијима. Јеси ли за или против нас?

Милошевић је заиста био најјачи у вријеме распадања Југославије и вјероватно му ни дан-данас није јасно зашто је све изгубио. Као што америчкој администрацији и генералима није било јасно послје прва два дана рата како су се нашли у положају пораженог.

Инсистирам на овим везама идеологије и политике са цртама лица да би се стално сви сјећали како апстрактне идеје, за које нам се чини да уобличавају неки свијет који са нама нема везе, директно утичу на живот друштва и појединаца до најинтимнијих детаља. Тако је она огромна већина људи на Западу уобличена празним паролама које их претварају у лутке које се понашају онако како то одлуче рекламни агенти. Постоји кривац за то несрећно лице у огледалу.

Олбрајт је и физички ђак Бжежинског. Он је велики стратег империје: миран, непоколебљив, опасан и прије него што проговори. Такав је хтио да буде, тако изгледа. Она је у акцији, демонстрира силу, зато нема његов мир ни пријетећи изглед, него распојасаност и бахатост: она остварује планове и пријетње.

У почетку је била само пријетња бомбардовањем. Али пошто Америка улази озбиљно у улогу силе која доминира свијетом, и пошто је ријеч о кључном тренутку проширења НАТО-а и стабиловања те доминације на евроазијском простору, свака пријетња мора да буде увјерљива и сви народи и људи морају да схвате озбиљност тих пријетњи. Ако је Вашингтон нешто рекао, ако се НАТО ангажовао, онда не може бити враћања назад. Јер је већа штета за свијет губитак кредибилитета НАТО-а и америчког престижа, него уништавања цијелих држава.

Кад је направљена грешка, у Вашингтону су рекли: нема повратка назад, у питању је престиж Америке. У Европи: треба спасити Америку. Шта је Америка? Клинтон? Олбрајт? Пентагон? Сви западни лидери су закључили да су угрожени витални интереси Запада и да зато морају сви сложено ићи до краја. Шта су витални интереси Запада? НАТО? Једна војна организација без разлога постојања? Јесу ли каријере другоразредних политичара и институција важније од вриједности на којима почивају Америка и Запад?

Можда и јесу, ако тих вриједности нема и ако се западно друштво држи само медијским кампањама.

У Вашингтону изгледа никоме није ишло у главу да се Милошевић неће повући пред пријетњом бомбардовања. Прво, знали су да се он повлачи кад осјети да је директно угрожен; друго, било је очито да ниједан нормалан човјек неће ући у рат са НАТО-ом; треће, осјећање свемоћи у људи попут Мадлен Олбрајт је безгранично, у њиховој свијести неуспјех се не јавља као могућност.

Милошевић је схватио да се америчке пријетње остварују као неминовност, можда по неком закону афинитета између бруталности, опсједнутости силом, законом јачега.

Био је спреман да прихвати све у преговорима око Косова, осим независности покрајине

и доласка НАТО-а у Србију. Из тога су амерички дипломати, како су признали послје рата, закључили да је на ивици да и то прихвати и да ће прихватити послје првих бомби. Ни то што је Београд већ слао армију на Косово и спремао се за рат није пољуљало увјерење дипломата да ће се одмах предати, из простог разлога што се свако мора предати пред пријетњама НАТО-а.

Рачунало се на двије ноћи симболичног бомбардовања. Кад је италијански предсједник Д'Алема упутио Цлинтона шта ће бити ако се Милошевић не повуче, Клинтон није знао шта да одговори. Његов савјетник је на крају нашао одговор: онда ћемо наставити да бомбардујемо. До када? До краја. Очигледно и једноставно.

Зашто бисмо се много бринули, или размишљали о свијету, кад увијек имамо рјешење при руци? Зар нијесмо најбогатији и најјачи? Нека свијет води рачуна о нашем расположењу и интересу, зашто бисмо ми водили рачуна о свијету.

Овдје се, ако се не варам, слуте опасности које вребају Америку у њеним односима са свијетом. То личи на библијска упозорења о сљепилу таштине и богатства која нам данас звуче дјетињасто. Али она су сигурно увијек звучала дјетињасто у конкретним околностима, јер суштина тога сљепила и јесте у томе што се вјерује да се оно дешава само другима.

Тако се такорећи из лежерности пришло бомбардовању. На великим медијима, СНН-у и ББЦ-ју, који су рат пратили као непосредни учесници, могла се првих дана видјети слатка узбуђеност због спортског догађаја у којем одржавамо вјештачку неизвјесност, али знамо да нам је обећан тријумф.

Трећег дана рата догодила се најважнија промјена, иако ју је тешко описати. То је тренутак кад су у Вашингтону и другим великим западним центрима схватили да бомбардовање може да траје, да се то зове рат, а да је рат нешто озбиљно и неизвјесно.

Одједном се показало да је политичка позиција Запада неодржива, а војна лоша. Политички, Вашингтон је био изолован због нелегалности акције. Ријеч је о нападу на независну државу, члана Уједињених нација. Уједињене нације биле су елиминисане, јер је требало показати како се власт преноси на НАТО. Статут самог НАТО-а није дозвољавао такве интервенције. Било је очигледно да овакав рат мора бити политички неприхватљив за све земље ван НАТО-а. Постојала је опасност да јавно мњење ни у Америци ни у Европи не разумије школску империјалну логику која је толико личила на старинску империјалну логику коју западна савјест не може да поднесе.

Појавили су се војни стручњаци који су рекли да је тешко бомбардовањем добити рат. Нарочито ако се бомбардује из велике висине и велике даљине. А друкчије, треба ризиковати животе западних војника. Ко ће разумјети зашто ти војници гину у Југославији?

НАТО, који је тражио кредибилитет на идеји гарантовања безбједности Европе, изазвао је рат усред Европе. Било је очито да он не гарантује безбједност, него сасвим обратно:

наметање његове моћи изазива кризе и ратове. Критичари ове интервенције у Америци, који су били оштрији и отворенији него европски, никако нијесу разумјели зашто Европи слиједи Вашингтон у овакву катастрофу.

Мала грешка у процјени претворила се у монументалну грешку из које се није видио излаз.

Престиж Америке је био у питању, а банкрот НАТО-а у перспективи.

Политички лидери западних земаља личили су на дјецу која су у игри запалила кућу. Тада је било јасно да из игре може да избије и свјетски рат. Јер се видјело да за Запад нема повратка: НАТО не може банкротирати, рат се не смије изгубити. А куда води рат? Можда ће државе које имају војну силу помоћи Југославији, можда ће јој испоручити оружје, можда ће широм свијета заређати антизападни протести, можда ће западно јавно мњење силовито реаговати?

Преко ноћи се атмосфера згуснула, регионално проблем је претворен у планетарну опасност.

У Београду су то били најгори дани. Осјећала се непредвидивост у реакцијама западних политичара, осјећало се да је улог толики да су сва средства дозвољена. Тих дана је извршена, по мом мишљењу, највећа мобилизација медија у пропагандном рату у другој половини двадесетог вијека. Ми смо у Београду гледали само велике телевизијске мреже, тек по повратку из Југославије схватио сам колике су размјере те мобилизације. С друге стране, лудак на власти у Београду такође је био непредвидив. Он до сада није убијао чланове демократске опозиције, само људе из његових редова који су превише знали и који би постали непоуздани. Али таква могућност постојала је приликом свих политичких заокрета, нарочито ако би се режим осјетио угроженим. Претпостављали смо да нас штити то што се осјећа јаким, што бомбардовање не угрожава режим него само становништво. Западна интервенција је убијала демократску опозицију политички, западне бомбе народ физички. Што би нас он убијао под руги пут?

И физички, већа опасност је долазила са Запада. Не од бомби, него од тамошњих политичара који су тражили било какав начин да оправдају свој рат. У западним медијима, нарочито у изјавама британских политичара, сугерисало се да је почела велика чистка у Београду, да страда демократска опозиција. Стварана је слика пакленог режима, фашистичке атмосфере убијања. Требало је проширити фронт, да тако кажем, заклонити политичке разлоге интервенције, оправдати бомбардовање већом темом, требало нас је све укључити у рат, да се створи велика збрка, да се прикрије очигледност западне грешке и непотребност рата.

Атмосфера у Београду, осим напетости, није имала везе са оним што се причало на Западу: страх, зачуђеност, толеранција међу грађанима, мање него икад трагова фашизма. У полицију је приведен првог дана рата уредник опозиционог Радија Б92. Око тога је направљена велика галама, јер се очекивало хапшење, можда и ликвидирање. Пуштен је послуже безазленог разговора. Али га лондонска влада није испуштала из руку.

Чули смо у два дана узастопно интервенције британских министара иностраних послова и одбране, у којима су јавно, преко телевизије, овај радио и његов уредник проглашени за сараднике енглеске владе, које финансира министарство. Био је то отворени позив на линч. На Западу би то одлично одјекнуло, као доказ о Милошевићевој тиранији. Новинари овога радија, који се годинама боре против Милошевићевог режима, били су шокирани и огорчени. Заиста, под бомбама НАТО-а, ако вас најагресивнији политичари земље која бомбардује прогласе за свог сарадника, а ви сједите међу људима који су такође бомбардовани, није тешко схватити шта вас чека. Сви смо могли видјети колико тежи вишегодишња борба против диктатуре, жртвовање за демократске принципе, од часа кад постанете сметња у рачуницама демократских држава.

Неопходни су били злочини Милошевићевог режима; што хитније и што грознији. Четири дана касније почеће да стижу албанске избјеглице и НАТО ће мало одахнути, али то није било довољно јер је превише људи видјело коинциденцију између таласа избјеглица и почетка бомбардовања.

Зато су жртве тражене свуда. Иста пропаганда је вођена тих дана према Црној Гори из Лондона. Пуштани су дезинформације преко ББЦ-ја (из неког мистериозног извора Ројтерса, наводно из Црне Горе) о томе да српске трупе улазе у Црну Гору и да напад југословенске армије на црногорски режим само што није почео. Чак смо и ми отишли из Београда у Црну Гору да присуствујемо новом рату. Све је била лаж. У Црној Гори је атмосфера била напета, земљу су бомбардовали савезници црногорске владе, тако да је народ гуран Милошевићу у руке. Влада је једва одржавала мир. Само је искра недостајала. Наводно тајне информације британске владе да српски напад на Црну Гору само што није почео стварале су невјероватну панику и директно гурале Црну Гору у грађански рат који би тамо био застрашујући, али који би био спасоносан за пропаганду НАТО-а. Отворио би се нови фронт, и војни и пропагандни, према Милошевићу.

Судећи по информацијама које су објављене послије рата, Црна Гора је за длаку поштеђена масивног бомбардовања које би имало за циљ искључиво изазивање грађанског рата, јер су војне базе у Црној Гори безначајне. У Паризу тврде да је за то заслужна француска влада. Ако је тачно, хвала.

Ништа поквареније и перфидније од ратне логике великих земаља, са великим политичким искуством, кад су њихови интереси угрожени. Једино се Лондон у овоме сналазио као у својој славној прошлости: брзе реакције, радикалне, неустрашиве, преузимање свих ризика, жртвовање и пријатеља без оклијевања кад се за то укаже потреба. Све друге западне владе изгледале су дјетињасто према старом британском лаву. У том великом политичком искуству, које је тешко гледати без дивљења, чак и ако вам је морално одвратно, одмах се направи национална слога око националног интереса. Ниједно демократско правило не важи у одбрани државних интереса, сасвим свеједно ко је у сукобима крив а ко прав.

То се зове: right or wrong, my country.

Понашање Блерове владе и ББЦ-ја били су нешто као последњи одјек вјештине и бруталности велике империје, нешто као пируета старог играча који више нема улогу у игри коју је имао некад, али у чијим се покретима види недостижна маестрија. Колико да се покаже аматерима о каквој је умјетности ријеч. Морално, то изгледа још одбојније него у вријеме империје, јер је сувишно, али политички, дивите се рутини у којој су искључени погрешни кораци. Дивите се лакоћи са којом се подваљује и лаже одлучности са којом се иде до крајњих консеквенци такве политике. Остаје вам да жалите за ситуацијама кад је оваква маестрија усмјерена ка одбрани вриједности, а не ка њиховом уништавању.

Када посматрате понашање америчке владе, а нарочито америчког друштва, видите одмах да никакви експерти, никакав таленат не могу надокнадити искуство. Вјештина америчког шоубизниса коју примјењују медији и коју је разрадио Клинтон нигдје се не примиче дослиједности манипулације ББЦ-ја. Слободан Милошевић и југословенски медији заиста дјелују аматерски у односу на ову политику, ту је сасвим оправдано упоређење у односу на ову политику, ту је сасвим оправдано упоређење између примитивних дивљака и рафиниране цивилизације.

Друге европске владе су такође дјеловале аматерски у односу на лондонску. Код свих других, укључујући и Вашингтон, осјећала се прикривена паника: на крају крајева, без разлога су ушли у рат и можда ишли ка свјетској кризи. Осим код Енглеза: шта је ту је, више се не враћамо на узроке, свом снагом, не бирајући средства, идемо до краја. Једино је, кажем, шкрипало што је операција била погрешна и злочиначка, и што Лондон више није имао своју политику, него је водио америчку. Бивши господар свијета је задржао своје мајсторство, али га показује као слуга.

Друге европске владе нијесу показале ништа осим рефлекса страха и збијања иза најјачег. То је најгоре изгледало у Паризу, због Де Головог наслеђа које земља није способна да носи. Француска влада је просто водила антиевропску и антифранцуску политику. Неко тајно очекивање које је из цијеле Европе струјило ка Паризу изневјерено је. Друге прилике неће бити. Треба се помирити са ниским нивоом на ком је француска политика и интелектуална елита. Француска политика у рату НАТО-а посебна је катастрофа у оквиру заједничке катастрофе Запада.

Изгубила је свој престиж на Балкану, изгубила шансу да се покаже као мотор Европе, пустила је да се руше УН у којима Париз још има глас силе у Савјету безбједности, спасила је НАТО који спријечава уједињавање Европе и њену еманципацију. Послије рата Французи су причали да су се борили за УН и за сарадњу са Русима. Јесу, тек пошто је Милошевић натјерао Запад да позову Русе и УН, али ови су на почетку операције били оптимисти. И Париз се са тиме сложио. Како би изгледала француска позиција данас у Европи да је Париз био самосталан у рату! А могао је. Захваљујући Де Головом наслеђу, могао је Париз бити солидаран са НАТО-ом, али ван рата. Тако би се све очи окренуле ка Паризу, све дипломатске иницијативе, и европска политика би се родила у Паризу.

Тужно је гледати како грешке вуку једна другу до катастрофе. На крају рата, француски

дипломати и медији заређали су са објашњењима како је Де Гол превазиђен, из страха да има превише Француза који виде да се нешто лоше десило са Француском. Чак су објавили и анкете по којима је Де Гол омиљен као личност, али његова политика је застарела. Ширак, Жиспен, Кон Бендит виде даље. Застарела? Како, никад није била актуелнија! Де Голова политика је била нереална у вријеме кад је водио, јер је била визионарска, а сад долази његова епоха. Де Гаулле је и водио политику са погледом на крај хладног рата. Ко је говорио унапријед о опасности америчке силе и диктата? Ко се усудио да предвиди у вријеме Совјетског Савеза да Русија није опасност? Ко је говорио о томе да је једина битка коју вриједи водити она за човјека? Он јесте превазиђен будући да никад није био у толиком сукобу са једном политичком класом као са садашњом западном, али је ван реалности, неспособна да изазове та класа, а не Де Гол. Проблем јесте у томе: Де Гол у овакав рат не би ишао, стао би у име Европе и Европа би се у њему препознала. То би било одлично и за Америку и за Европу и за Балкан. Овако, све је била грешка, злочин и срамота и све је требало спасавати лажном сликом о тријумфу у медијима. Француска политичка елита неће Де Гола за узор, зато ће имати Ле Пена за достојног конкурента.

Морамо се стално враћати на улогу медија у рату. Они су музичка пратња иза догађаја, кључна за стварање "атмосфере".

Логика је била једноставна. НАТО је морао да настави рат који је био нелегална интервенција у којој су погажене норме међународне политике, елиминисане Уједињене нације, затегнути односи са цијелом планетом ван западног свијета. Рат је био прљав јер се није могао наставити никако друкчије осим против цивила, иначе би био изгубљен. Перспектива је била катастрофална: не могу се употребити трупе на земљи да се рат брзо заврши, не може се никоме објаснити зашто се води, злочини су били очигледни, а горе од свега: нипошто се не смије стати, и овакав рат се мора добити иначе је готово са престижом свјетске силе и улогом НАТО-а у изградњи новог свјетског поретка.

То је требало да обаве медији: да ову реалност прекрију моралном мотивацијом и претворе је у хуманитарни препород политике.

Направљен је обрт који се у политици често прави и за који су вјероватно идеју имали Енглези: пошто је интервенција била противправна, неодбрањива, империјална, политички ризична, криминална на терену, онда је све то објашњено као прелазак у ново доба: морал умјесто права, хуманизам умјесто политике. Зар јавно мњење не чека само то?

Зар није засићено политичким калкулацијама и поквареношћу јавне сцене? Па добро, пошто је у питању укидање права, зар онда не можемо рећи да је то све у име вишег морала? Тај морал спутавају норме. Слиједимо законе срца, а не бирократска правила. Ако нема разлога за рат, зашто да то не претворимо у адут: па разлог је само у моралној индигнацији. Епохална промјена. Згодан је и датум: улазимо у трећи миленијум као препорођени. Публика тражи чисте емоције. Ако се заврши рат до летњих одмора све је

Долина плача у Врлом Новом Свету

Пише: Станко Церовић
петак, 06 фебруар 2009 22:27

у реду. Послије ћемо прећи на летње сексуалне теме. На јесен се нико неће сјећати ни шта смо радили ни шта смо говорили. Закони шоу-бизниса никад нијесу оманули.

Тако је пређен нови степен у озбиљности рата. Прво се прешло са претње на бомбардовање, онда са локалног на планетарни проблем, онда на питање престижа империје и одржавање свијетског поретка, а онда, најважније од свега: на манипулацију људима мимо до сада познатих граница. Јер од свих невоља овога свијета, политичких и ратних, важнија је промјена природе човијека: из уобичајене долине плача прешли смо у Врли Нови Свијет.

То је, по мом мишљењу, највећа тема коју је отворио рат НАТО-а против Југославије, прелазећи за само неколико дана пут од безазлене грешке у процјени до питања о разлозима постојања овакве цивилизације.